

Казка про Аладдіна і чарівну лампу (арабська казка)

Автор Невідомий

Переклад з арабської – Євген Микитенко

Розповідають, нібито в одному з міст Сходу жив собі бідний кравець і мав він сина, якого звали Аладдіном. Син цей змалку ледарював, тож коли йому минуло десять років, батько вирішив навчити його якогось ремесла. А що був він дуже убогий і не міг віддати сина в науку до майстра й платити йому, то взяв хлопця до себе в крамничку й став навчати його кравецької справи. Однак Аладдін уродився шалапутом і звик цілісніми днями вештатися з такими ж ледачими, як сам, хлопцями, він не міг всидіти в крамничці, а тільки того й чекав, щоб батько подався до якогось замовника, – і тоді кидав крамничку й біг гратися з пустунами-приятелями.

Ніхто не міг присилувати Аладдіна слухатися батька, сидіти в крамниці й навчатися ремесла. Батько і вмовляв його, і сварив, та все було марно. І він занедужав з горя й незабаром помер. А синові хоч би що – байдикував, як раніше.

Дружина продала все, що залишилося після чоловіка, і стала прясти на продаж прядиво з бавовни, аби прогодувати себе й свого непутящого сина Аладдіна.

А той Аладдін після батькової смерті зовсім розперезався. З ранку й до пізнього вечора він десь тинявся, а додому приходив тільки попоїсти.

Бідолашна мати не знала спочинку ні вдень, ні вночі – пряла та пряла, і з того вони жили.

Час минав, Аладдінові вже зрівнялося п'ятнадцять років, але він і не думав братися за розум.

Одного разу, коли він, як завжди, бавився на вулиці з хлопчиками, до них підійшов незнайомий. Це був чаклун родом з Магрібу, який вивчив усі науки, добре знав астрономію, а ще краще – астрологію.

Коли він побачив Аладдіна, то мовив сам до себе: "Оцей хлопчина мені й потрібен! Це ж задля нього я покинув свою країну!"

Підкликав чаклун-магрібинець до себе одного з Аладдінових приятелів і почав розпитувати, чий він син, як звати його батька, а коли дізнався про все, підійшов до Аладдіна, відвів його вбік і спитав:

- Скажи, хлопчику, це ти Аладдін, син кравця?
- Авжеж, шановний, – відповів Аладдін. – Та батько мій давно вже помер.

Магрібинець, почувши це, гірко заплакав, міцно обійняв Аладдіна й почав цілувати, а хлопець дуже з цього здивувався й спитав:

- Чого ти плачеш і звідкіля знаєш мого батька?

І тоді магрібинець відповів тихим і сумним голосом:

- О хлопче, плачу я тому, що твій батько рідний мій брат! Я знемігся, повертаючись

з далеких країв, але радів душею, сподіваючись побачити його! А ти сказав, що він помер! Отож я й плачу, а ще я тужу над своїм безталанням – адже мій любий брат помер, не дочекавшись мене! І коли я побачив тебе, Аладдіне, то, присягаюсь аллахом, упізнав, хоч твій батько, а мій брат іще не був одружений, коли ми з ним розлучились. О, хай би я помер замість нього! Та не до снаги нам змагатися з долею. Від того, що судилося, не втечеш. Але ти, синку, заміниш мені брата, бо ти – його син, і я втішатимусь тобою: адже той, хто лишив такого гарного сина, не помер!..

Магрібинець вийняв з кишені десять динарів, простяг їх Аладдінові й мовив:

– Де ж ти мешкаєш, синку, де твоя мати, дружина мого брата?

І Аладдін узяв магрібинця за руку, провів його до свого дому, і там магрібинець сказав:

– Візьми ці гроші, синку, віддай матері, привітай її від мене й скажи, що дядько повернувся з далеких мандрів. А я завтра прийду до вас, щоб побачитися з твоєю матір'ю, подивитись на дім, в якому жив мій брат, і помолитися на його могилі.

Магрібинець поцілував Аладдіна й пішов, а хлопець, радий та веселий, побіг додому. Вскочивши в кімнату, він вигукнув:

– Мамо, я приніс радісну звістку: мій дядько, батьків брат, повернувся з далеких країв і передав вам вітання!

– Ти, синку, глузуєш із мене! – відповіла мати. – Звідки візьметься в тебе дядько? Адже в твого батька не було ніяких родичів!

– Як же не було, коли я щойно бачив свого дядька! – вигукнув Аладдін. – Він обіймав і цілував мене, а сам гірко плакав! Він упізнав мене, і йому відома вся наша сім'я! Якщо ж ти не віриш, то дивись: ось десять динарів! Дядько подарував їх мені й сказав, щоб я віддав тобі. А завтра він сам прийде привітати тебе.

– Сину, – мовила мати, – в тебе справді був колись дядько, але він давно помер, а інших батькових родичів я не знаю.

Чаклун-магрібинець устав рано-вранці, одягнувся й пішов на ту саму вулицю. Аладдін, як і завжди, бавився з хлопцями. Магрібинець пригорнув і поцілував його, а потім вийняв з гамана два динари й мовив:

– Візьми це, синку, віддай матері! І скажи, що дядько хоче прийти до вас сьогодні повечеряти. Отож хай мати приготує смачну вечерю. Але перш ніж ми з тобою розпрощаємось, покажи мені ще раз ваш дім, щоб я ввечері втрапив.

– Слухаюсь! – відповів Аладдін і повів магрібинця до свого дому. А тоді магрібинець подався у своїх справах, а хлопець побіг до матері, віддав їй два динари й сказав:

– Мій дядько хоче сьогодні повечеряти в нас.

Аладдінова мати пішла на базар, купила всього, що треба, і, повернувшись додому, заходилася готувати вечерю, позичивши в сусідів посуд.

– Синку, вечеря готова, – мовила вона, коли все зварилось. – Може, твій дядько не знав до нас дороги, то піди й зустрінь його!

– Слухаю і корюся! – відповідав Аладдін.

Аж тут у ворота постукали. Аладдін відчинив і побачив магрібинця, а поряд із ним –

раба. Раб тримав глечика з солодким напоєм і кошик з фруктами та солодощами.

Аладдін узяв усе це в раба, і той пішов геть, а хлопець повів маґрібинця в дім, і коли вони увійшли до кімнати, маґрібинець заплакав, привітався з матір'ю і спитав у неї, де звичайно сидів його брат. Мати показала, й маґрібинець почав цілувати там землю, вигукуючи:

– О горе мені, о сумна моя доля! О любий брате, як мені тяжко без тебе!

І він доти плакав та побивався, б'ючи себе долонями по обличчю, доки Аладдінова мати злякалась, що він ізсунеться з глузду. Вона підійшла до маґрібинця, взяла його за руку і, підвівши з землі, сказала:

– Не сумуй так, о брате мого чоловіка! Не катуйсь!

– Не дивуйся, невістко, що ти не знаєш мене і не бачила ні разу, коли чоловік твій був живий, – мовив маґрібинець. – Адже я покинув це місто й розпрощався з братом сорок років тому! За цей час я обійшов схід і захід і всі міста Маґрібу, і побував у Каїрі, і жив у сяючій Медіні. Звідти я вирушив у країни невірних і пробув там аж чотирнадцять років, а потім, одного дня, о невістко, я згадав свого брата, своє місто й рідну землю, і збудилося в мені палке бажання побачити брата. І я втратив спокій, повсякчас плакав та тужив і врешті сказав собі: "О чоловіче, годі тобі жити на чужині! Ти маєш одного-єдиного брата, тож піди й подивися на нього. Ніхто не знав, що готує людині доля і які можуть бути її удари. Горе, якщо ти помреш, не побачивши востаннє брата! Адже в тебе є і гроші, й добро, а брат твій, може, живе у злиднях. Вертайся додому, піди до нього, а коли побачиш, що він бідакує, допоможи йому!"

Наступного ранку я швидко зібрався, сів на свого прудкогоного коня й вирушив у путь. По дорозі я зазнав чимало небезпечних і страшних пригод, проте доля була до мене ласкава, і я щасливо дістався до вашого міста. І коли я побачив на вулиці твого сина Аладдіна, який бавився з хлопчиками, я впізнав його, і серце моє розкрилося для нього – адже це моя рідна кров! Та Аладдін розповів мені, що мій любий брат помер, і, почувши це, я тяжко зажурився, і мене охопила безмежна туга. Та я втішаюсь Аладдіном і сподіваюся, що він замінить мені брата, а хто лишив собі заміну, той не помер!

Маґрібинець побачив, що Аладдінова мати заплакала від його слів, і звернувся до хлопця таким самим солодким та улесливим тоном:

– О синку мій, якого ж ремесла ти навчився? Чи знаєш ти якесь діло, що могло б прогодувати тебе і твою матір?

Аладдін, знітившись, втупився у долівку, а мати відповіла:

– Звідки ж у нього візьметься те ремесло? Немає ніякісінького! Цілими днями він ледарює й вештається з хлопцями-баламутами. Батько його так цим журився, що заслаб і помер. От і мушу я день при дні прясти прядиво, щоб заробити на прожиток! Уже в мене й сили немає годувати такого здорового лобура!

Тоді маґрібинець мовив до Аладдіна:

– Не годиться ледарювати, небоже. Ти син порядних та роботящих людей і вже не малий хлопчик, а юнак. Хіба тобі не соромно, що мати чорно працює, аби прогодувати

тебе, а ти байдикуєш? Ти конче мусиш навчитися ремесла й заробляти на хліб і собі, й матері! У вашому місті багато всяких майстрів. Вибирай, яке ремесло тобі до душі, і я віддам тебе в навчання. Може, кравецька справа тобі не подобається? Тоді скажи, що тобі до серця, і я допоможу, чим зможу.

Та Аладдін мовчав, як води в рот набравши, і маґрібинець збагнув, що хлопець не бажав вчитися жодного ремесла, бо звик байдикувати.

- Що ж, небоже, - мовив маґрібинець, - коли ти не хочеш вчитися ремесла, я приставлю тебе торгувати в крамниці тканин - дуже гарних і дорогих. Ти бачитимеш багатьох людей, торгуватимеш і врешті станеш купцем, якого всі знатимуть у місті.

Почувши ці слова, Аладдін дуже зрадів: адже він був певен, що купці завжди ходять у чистому й красивому вбранні, що всі вони - шановані й багаті люди. Він аж засміявся від радості й закивав головою, і маґрібинець зрозумів, що хлопцеві кортить стати купцем.

- Гаразд, небоже, - сказав він. - Завтра ми підемо з тобою на базар, я куплю тобі гарне вбрання, а потім напитаю в купців крамницю й привезу туди багато дорогого краму, і ти будеш ним торгувати.

І коли Аладдінова мати почула це (а вона все ще мала сумніви щодо маґрібинця), то нарешті повірила, що цей незнайомец - справді брат її чоловіка, бо хіба чужий робив би таке добро її синові?! І вона почала напучувати Аладдіна, щоб той у всьому слухався свого дядька й ніколи не йшов проти нього, бо ж дядько - це все одно, що батько. А потім мати подала вечерю, і всі сіли до столу, а коли наїлися, помили руки й стали гомоніти про всілякі торговельні справи.

Опівночі маґрібинець підвівся й пішов додому, пообіцявши прийти вранці й повести Аладдіна на базар. Хлопець не спав усю ніч від радості й хвилювання.

Рано-вранці маґрібинець постукав у ворота, і Аладдінова мати відчинила йому, проте гість не схотів заходити, а погукав Аладдіна. Хлопець швиденько вбрався, вибіг до маґрібинця і, поцілувавши йому руку, побажав доброго ранку. А гість узяв його за руку й повів на базар. Там зайшов до крамниці одного заможного купця і спитав, чи є в нього гарне вбрання, і купець приніс цілий оберемок. І все вбрання було розкішне й таке яскраве, що аж очі сліпило.

- О сину мого брата, - мовив маґрібинець, - вибирай, що тобі до вподоби!

Аладдін дуже зрадів, почувши, що дядько дозволяв йому самому вибирати, й показав на те, що йому найбільше прийшлося до вподоби, і маґрібинець заплатив за те вбрання гроші. Потім вони подалися в лазню, помилися, напахтилися, напилися солодких напоїв, і щасливий Аладдін убрався в свої нові шати. Він підійшов до маґрібинця, поцілував йому руку й сказав:

- Спасибі, любий дядьку! Хай буде життя твоє довге, безтурботне й безхмарне.

Вони вийшли з лазні, і маґрібинець знову повів Аладдіна на базар і ходив із ним від крамниці до крамниці, показуючи, як люди купують та продають.

- Придивляйся добре до того, як торгують купці! - говорив він. - Адже ти повинен добре знатися на товарах!

Потім він повів Аладдіна містом, показуючи мечеті, заїзди, харчівні, після чого вони зайшли до одного знаменитого кухаря, і той подав їм розкішний обід у срібному посуді. По обіді маґрібинець показав Аладдінові місця для прогулянок і розваг, а також царський палац, а тоді пішов з ним на заїжджий двір для чужоземців, у якому оселився. Він запросив у гості купців, які жили поряд, поставив перед ними столик із щедрим частуванням і сказав про Аладдіна, що це його небіж.

Коли всі попоїли, попили і вдовольнилися, маґрібинець узяв Аладдіна за руку й повів його додому.

Побачивши сина в нових розкішних шатах, мати невимовно зраділа.

- О, в мене від щастя аж голова паморочиться! - вигукнула вона. - Думки мої розбіглися, і я не знаходжу слів подяки за твою ласку і за добро, яке ти зробив моему синові!

- О жінко мого брата, - відповів маґрібинець, - ніякого добра я не зробив. Адже Аладдін - мій небіж, а це все одно, що син, і я повинен турбуватися ним, як батько.

- Хай доля впродовж усього твого життя вщедрятиме тебе! - вигукнула мати. - А мій син в усьому коритиметься тобі й ніколи словечка не скаже супроти!

- О невістко, не думай про це, - відповів маґрібинець. - Аладдін - розумний юнак, я сподіваюсь, що ти будеш задоволена ним, і якщо доля схоче, він стане найбільшим купцем у місті. На жаль, завтра п'ятниця, і я не зможу купити для нього крамницю, бо купці після молитви підуть на прогулянку, але вже в суботу Аладдін матиме свою крамницю. А завтра ми теж підемо погуляти за місто. Мабуть, він іще не бував там. До того ж, я хочу, щоб він познайомився з купцями, а купці познайомилися з ним.

На цьому маґрібинець попрощався й повернувся до заїжджого двору, а вранці прийшов знову й постукав у ворота. Аладдін усю ніч не спав. Як тільки защебетали пташки й зійшло сонце, він схопився з ліжка, одягнув своє нове вбрання і сів, чекаючи дядька. Коли почувся стукіт, хлопець миттю відімкнув ворота й побачив маґрібинця.

- Сьогодні, небоже, я покажу тобі таке, чого ти ніколи ще не бачив, - сказав той.

Вони проминули місто й вийшли на околицю. Маґрібинець показував Аладдінові сади, палаци й замки, і щоразу, як вони підходили до якогось саду, палацу або замку, він спинявся й питав:

- Чи подобається тобі цей сад? Якщо хочеш, я куплю його для тебе. А може, тобі подобається цей палац?

Аладдін, чуючи ці слова, ладен був танцювати від радості.

Отак вони йшли, поки втомились, а тоді вступили в один прекрасний сад, від самого вигляду якого яснішало в очах і легшало в грудях. Біля ставка з прозорою водою вони сіли відпочити і подивитись, як водограї поливають квіти свіжими струменями, що ллються із пащ мідних левів. Серце Аладдіна співало.

Маґрібинець зняв із пояса мішок із їжею й мовив:

- Небоже, ти, мабуть, голодний? Час нам підкріпитися!

І вони попоїли, а тоді маґрібинець сказав:

- Якщо ти відпочив, то погуляймо ще трохи! Роздивимося ці місця краще.

І вони знову гуляли в садах, поки обійшли їх усі, і Аладдін дуже стомився – адже він ніколи ще не ходив за місто.

Потім вони підійшли до якоїсь високої гори.

– Куди ми йдемо, дядьку? – спитав Аладдін. – Вже й сади позаду, вже ми й до гори цієї дісталися, і ноги піді мною вгинаються – так я наморився. Краще повернімось у місто!

– О небоже! Ця дорога веде до ще кращих садів, – відповів маґрібинець. – Ходімо, я покажу тобі сад, якого не бачив жоден цар на землі! Зберися на силах – адже ти не дівчисько, а мужній юнак!

І маґрібинець почав улещувати Аладдіна й розважати його і, йдучи поряд із ним, розповідав цікаві бувальщини та небилиці. Нарешті вони добулися до того самого місця, до якого хотів привести хлопця цей маґрібинський чаклун і задля якого він прибився сюди із далеких країв.

– Ну, любий небоже, сядь і відпочинь тут, – мовив маґрібинець. – Оце і є те місце, куди ми прямували, і я покажу тобі такі дива, якими ніхто ще не милувався. Як відпочинеш, назбирай трохи хмизу, сухого коріння, гілок та іншого палива. Я хотів би розкласти багаття й показати тобі щось таке, чого ще ніхто ніколи не бачив.

Аладдінові закортіло побачити те, чого ще ніхто ніколи не бачив, і він забув про втому й заходився збирати хмиз, аж поки маґрібинець мовив: "Годі!" Чаклун звівся на ноги, витяг із-за пазухи кресало й запалив просякнуту сіркою тріску, від неї припалив свічку, яку теж витяг із-за пазухи, і, коли Аладдін присунув купку хмизу, підпалив її. Зачекавши, коли полум'я пригасне, він знову сягнув рукою за пазуху, витяг маленьку коробочку, дістав із неї пучку якогось порошку й кинув його у вогонь. У небо знялися стовпи диму, а маґрібинець почав промовляти якісь заклинання.

І враз усе навкруги потемніло, загуркотів грім, земля задвигтіла й розчахнулась.

Серце в Аладдіна закалатало, і він хотів чкурнути, куди дивляться очі.

Маґрібинець, побачивши, що хлопець намірився тікати, страшенно розлютився, бо зірки йому вже давно показали, що без цього хлопця, якого звати Аладдін, він не здійснить свого задуму: адже він прагнув здобути скарб, який міг відкритися лише за допомогою Аладдіна. І він підвів руку й дав Аладдінові такого сильного ляпаса, що хлопець впав на землю.

Прийшовши до тями, він спитав:

– Дядечку, що я зробив тобі лихого, чим заслужив таку кару?

– О синку, я ж хочу, щоб ти став хоробрим мужем! – відповів лукавий чаклун. – Не переч мені, адже я тепер тобі за батька! Незабаром забудеш усі свої турботи, бо побачиш дивовижні речі!

Аж тут земля розчахнулась, у розколині з'явилася мармурова плита, в якій блищало мідне кільце.

І маґрібинець сказав Аладдінові:

– Коли ти зробиш так, як я скажу, то станеш багатішим за всіх царів світу! Отут заховано величезний скарб, який заповідано тобі, – а ти хотів накивати п'ятами! Я

чарами примусив землю відкрити свої глибини. Бачиш оцю плиту з мідним кільцем? Скарб лежить під нею. Візьмися рукою за кільце, трохи підними його – і мармурова плита зсунеться. Ніхто, крім тебе, не може зрушити її, синку, і ніхто, крім тебе, не смів ввійти в цю скарбницю, тому що скарб охороняється твоїм іменем! Але ти повинен у всьому слухатись мене! Все це я роблю задля твого добра, бо тут лежать найбільші у світі багатства. Всі царі землі не здобули навіть малої частинки їх, і всі ці багатства – твої і мої!

Почувши ці слова, Аладдін забув про біль і втому.

– О дядечку, – мовив він, – скажи, чого ти хочеш? Я коритимусь твоїм наказам і ні в чому не буду тобі перечити.

І магібинець відповів:

– У мене немає спадкоємців, крім тебе, і я хочу, щоб ти був щасливий. Ти – мій єдиний спадкоємець і наступник!

Він підійшов до Аладдіна, поцілував його в чоло й додав:

– Для кого ж я труждаюсь, як не для тебе? Тож підійди до плити й візьмись за кільце.

– О дядечку, – мовив Аладдін, – але ж плита ця важка, і я сам не подужаю її підняти – адже я ще малий. Допоможи мені, прошу!

– Ні, мені заборонено до неї торкатися! – відповів чаклун. – Візьмись рукою за кільце, і плита відразу підніметься. І коли ти візьмешся за кільце, назви своє ім'я, ім'я твого батька й діда, а також ім'я твоєї матері та її батька.

Аладдін ступив уперед і зробив усе так, як сказав магібинець: потягнув за кільце, назвав своє ім'я, ім'я батька й матері, імена батькового і матиного дідів, – і плита піднялася. Аладдін відсунув її набік, і перед ним відкрилося підземелля з дванадцятьма східцями.

– Аладдіне, – сказав чаклун, – слухай мене уважно й зроби все точнісінько так, як я тобі загадаю! Спустиись у це підземелля! Внизу ти побачиш здоровенний льох, поділений на чотири кімнати. В трьох із них ти знайдеш чотири глеки з червінцями, сріблом та золотими зливками. Не підходь до них близько, не торкайся їх. Іди вперед, аж поки дійдеш до останньої, четвертої кімнати. Минаючи кожну кімнату, ти побачиш, що всі вони завбільшки з будинок. У четвертій кімнаті теж стоять глеки з червінцями, сріблом, золотими зливками й самоцвітами. Не підходь до них і навіть краєчком одержі їх не торкнися. Не торкайся і стін – а то загинеш! І не затримуйся на східцях – бодай на жодному! Якщо ж ти мене ослушаєшся, то злі чари обернуть тебе на чорний камінь...

Коли ти минеш останню кімнату, побачиш двері. Поклади на них руку і знову назви своє ім'я та ім'я твого батька, як ти оце назвав їх над плитою, – і двері відразу відчиняться. Через ті двері ти пройдеш у прекрасний сад; гілки дерев там угинатимуться від плодів. Проминувши сад, вийди на дорогу, яку побачиш перед собою, відміряй рівно п'ятдесят кроків – і перед тобою відкриється склепіння, до якого ведуть тридцять східців, а над ним горітиме лампа. Сміливо піднімись тими східцями, візьми лампу, погаси її і вилий з неї олію, а тоді поклади лампу за пазуху, не боячись, що олія

забруднить твоє вбрання. Коли ж будеш вертатися, зривай із дерев ті плоди, які тобі сподобаються. Все, що є в саду і в скарбниці, стане твоїм, якщо лампа потрапить до твоїх рук!

Магрібинець зняв із пальця перстень, надів його на палець Аладдінові й мовив:

- О сину, цей перстень вибавить тебе від будь-якої біди за умови: ти запам'ятав усе, що я сказав тобі. Тож уставай і спускайся вниз. Наберися відваги й не бійсь нічого - адже ти вже не хлопчисько, а муж, і серце в тебе повинне бути безстрашним, а душа - міцною, як криця! Якщо зробиш усе так, як я сказав, то незабаром станеш найбагатшим з усіх людей на світі!

І тоді Аладдін скочив на ноги, спустився в підземелля й справді побачив там льох, поділений на чотири кімнати, і в кожній стояло по чотири глеки, повні золота, срібла та інших коштовностей.

Підібрав Аладдін поли халата й пройшов увесь льох, пильнуючи, щоб не торкнутися ні його стін, ані всього іншого, що там було, і за хвилину опинився в саду. Проминув сад, дістався до склепіння й побачив, що там справді висить лампа. Зійшов він східцями вгору, взяв ту лампу, вилив з неї олію й поклав лампу собі за пазуху. Після цього він знову спустився в сад і почав роздивлятись дерева та птахів.

Мов зачарований, походжав Аладдін поміж дерев, гілля яких звисало до землі, і було те гілля рясно всипане самоцвітами, які мінілися різними барвами - білою, зеленою, жовтою, червоною, фіолетовою - і блищали яскравіше за сонце, і кожний самоцвіт був такий великий та гарний, що годі було й знайти слова, аби його змалювати. В наймогутнішого та найбагатшого царя не знайшлося б жодного самоцвіту, який дорівнював би найменшому самоцвітові в чарівному саду!

Стояв Аладдін посеред того саду й милувався дивовижними деревами, бо ніколи не бачив, щоб на деревах замість плодів росли коштовні самоцвіти - смарагди, яхонти, топази, перли та діаманти, які баламутять людям розум і відбирають у них тям. Він не знав ціни самоцвітам, не знав, як їх продають та купують - адже він був син бідного кравця. І він подумав, що добре було б нарвати дивовижних плодів: був певен, що це справжні плоди і їх можна їсти.

Зірвавши кілька самоцвітів і побачивши, що вони тверді, сухі, а їсти їх не можна, Аладдін вирішив, що це - кольорові скельця.

Він набрав багато різнобарвних самоцвітів, насипав їх собі за пазуху, у кишені, а потім зняв із себе пояс, набрав туди самоцвітів і знову підперезався, думаючи:

"Якби-то прикрасити наш дім цими скельцями й погратися ними з хлопцями на вулиці! "

Після цього Аладдін поквапився назад, боячись свого дядька-магрібинця. Він навіть не глянув на глеки із золотом, дійшов до східців і почав підніматися ними. Нарешті він майже дістався нагору, і йому лишалося зійти на останній східець, вищий за всі інші, та Аладдін ніяк не міг вилізти на нього, бо набрав занадто багато коштовних самоцвітів.

І тоді він сказав магрібинцеві:

- Дядечку, подай мені руку й допоможи вилізти нагору!

Та маґрібінець відповів:

- Дай мені спершу лампу, щоб тобі було легше, синку. Мабуть, вона тобі заважає.

- Мені вона зовсім не заважає! - мовив Аладдін. - Допоможи мені тільки піднятися на цей східець! Як вилізу, відразу віддам тобі лампу.

Маґрібінець розсердився й почав наполягати, щоб Аладдін оддав лампу, а тоді вже виходив із підземелля. Та Аладдін поклав лампу собі за пазуху ще раніше, як насипав туди самоцвітів, тож не міг її тепер витягти. Крім того, йому стало цікаво, чому це маґрібінець не подає йому руки.

- О дядечку! Допоможи мені вибратися звідси, а тоді бери ту лампу, - знову став він благати.

Маґрібінець дуже розгнівався й зажадав, щоб хлопець спершу віддав лампу, та Аладдін не міг цього зробити, бо вона була присипана самоцвітами. І маґрібінець розлютився й почав чаклувати, зашепотів якісь слова і кинув у полум'я жменю чарівного порошку. Земля тоді задвигтіла, мармурова плита знову насунулась на вхід до підземелля, і Аладдін залишився сам.

Маґрібінець - адже він умів читати по зірках - дізнався, що в далекій країні зберігається величезний зачарований скарб, а серед того скарбу - лампа, і хто здобуде її, той стане багатішим за всіх царів на світі. Повороживши на піску, маґрібінець довідався ще й про те, що скарб цей може здобути лише хлопець на ймення Аладдін, який походить із бідного роду. Вдруге розсипавши пісок, маґрібінець узнав, який той Аладдін на вигляд.

Тоді він хутко зібрався, вирушив у путь і згодом прибув до міста, в якому жив Аладдін, і назвався його дядьком. Хитрощами й обманом домігся він того, що Аладдін зайшов у підземелля. Маґрібінець уже святкував перемогу - та Аладдін не дав лампи! І тоді чаклун вирішив убити Аладдіна. Він затулив плитою вхід до підземелля, певний, що хлопець загине, і вирушив додому.

Коли Аладдін побачив, що вхід до підземелля затулено, він відчайдушно закричав:

- Дядечку, дядечку!

Відповіді не було. Аладдін гукнув знову й знову не почув дядькового голосу. І він здогадався, що прибулець обманув його: він йому зовсім не дядько. Аладдін гірко заплакав-заридав, голова у нього запаморочилась, і він сів на сходи, чекаючи смерті.

Згадаймо тепер, що маґрібінець, виряджаючи Аладдіна в підземелля, надів йому на палець персня, сказавши: "Цей перстень вибавить тебе з будь-якої біди!" І коли Аладдін, журичись, плачучи й заламуючи в розпачі руки, ненароком зачепив того персня, перед ним став велетень-джин - один із рабів пророка нашого Сулеймана - і вигукнув:

- Твій слуга перед тобою! Проси в мене, чого хочеш, бо я - покірний раб того, в чиїх руках цей перстень!

Аладдін затремтів від страху, побачивши джина, та коли він почув, як приязно той обізвався до нього й сказав: "Проси в мене, чого хочеш!" - то заспокоївся й пригадав слова маґрібинця: "Цей перстень вибавить тебе з будь-якої біди".

Аладдін сказав джинові:

- О слуго персня, я хочу, щоб ти вивів мене на землю!

Не встиг іще Аладдін скінчити своєї мови, як земля задвигтіла й розчахнулася, і він побачив себе біля входу в підземелля.

І Аладдін, зрадивши із того, що він знову на землі й сонячні промені пестять йому обличчя, заплющив засліплені очі. А коли розплющив їх, то побачив, що земля навколо рівна, і немає на ній сліду того, що вона розкривалась. Аладдін роззирнувся навсібіч, побачив сади й упізнав дорогу, якою прийшов сюди.

І хлопець, щасливий з того, що врятувався, подався до міста. А вступивши в свій дім, упав на долівку, непритомний від голоду й спраги.

Мати кинулась приводити сина до тями і, принісши від сусідів трохи трояндової води, покропила йому обличчя. Від тієї хвилини, як бідна вдова попрощалася з Аладдіном, вона не переставала плакати, а коли хлопець, повернувшись, упав непритомний, вона мало не спричинилася. І вона кропила Аладдінові лице трояндовою водою й давала нюхати зілля, аж поки він отямився й мовив:

- Дай мені чогось попоїсти, матусю, бо я два дні не мав і рісочки в роті!

Мати поставила перед ним їжу, сказавши:

- Їж, синочку, а потім розповіси, де ти був і що з тобою приключилось.

І Аладдін сів до столу, а коли вдовольнився й відпочив, глянув на матір і сказав:

- О матінко, лежить на тобі велика провина! Адже ти віддала мене проклятушому чаклуну, який хотів звести мене зі світу! Я власними очима бачив смерть, яку він наслав на мене! А ми ж думали, що він справді мій дядько! Аби ти знала, який це злий та жорстокий чаклун!

І Аладдін розповів матері все, що з ним трапилося відтоді, як розлучився з нею, й до того, як джин виніс його з підземелля.

І коли мати почула синову розповідь і дізналась, як повівся з ним маґрібинець, то мовила:

- Синку, в ту мить, як я побачила маґрібинця, серце мов відчуло щось лихе. В нього на обличчі написано, що він дурисвіт і чаклун, який губить людей своїми чарами! І я злякалась за тебе.

Аладдін дві ночі не спав, тож був дуже млявий. І він міцно заснув, а прокинувся аж наступного дня, коли сонце звернуло вже на полудень. Він попросив їсти, бо дуже зголоднів, але мати сказала:

- Гай-гай, синку, в мене немає нічого, бо все, що було, ти з'їв учора. Зараз піду на базар, продам прядиво й куплю на вторговані гроші їжі.

- Хай твоє прядиво лишається вдома, матінко, - відповів Аладдін. - Дай мені лампу, яку я приніс із собою. Віднесу я її на базар. За неї, мабуть, заплатять більше, ніж за прядиво.

Мати принесла лампу, але побачила, що вона брудна, і сказала:

- О синку, хіба ж ти продаси таку бруднючу лампу? Її треба почистити. Зараз я візьмуся до цього. А тоді вже понесеш продавати.

І вона взяла жменю піску й почала терти ним лампу. Аж раптом перед нею став велетень-джин, страшний та грізний на вигляд, і промовив:

– Твій раб до твоїх послуг! Кажі, чого бажаєш! І я, і всі раби цієї лампи коримось тому, хто володіє нею.

Коли Аладдінова мати побачила джина, її охопив жах, і язик у неї заціпів, бо вона зроду не бачила таких велетнів, і вона впала на землю непритомна. Аладдін підскочив до матері, взяв з її рук лампу і сказав джинові:

– Я голодний! Принеси мені попоїсти, і хай ця їжа буде краща за все, що я їв досі!

Джин цю ж мить пропав з очей, а коли незабаром з'явився знову, то приніс столик із щирого срібла, а на тому столику стояло дванадцять тарілок з різними наїдками, два срібні келихи, два глеки з вином і хліб, біліший від снігу.

Джин поставив усе це перед Аладдіном і зник, а хлопець підвів матір, побризкав їй обличчя трояндовою водою і, коли вона прийшла до тями, сказав:

– О матінко, частуйся!

Побачивши перед собою срібний столик, бідна вдова здивувалась й спитала:

– Хто ж це прислав нам такі щедрі дарунки, сину? Видно, це цар дізнався про наші злидні й шле нам свій обід!

– Матінко, не час зараз гадки гадати, – відповів Аладдін. – Краще попоїмо, бо ми дуже голодні.

Тоді мати підійшла і сіла біля столика, і вони разом їли й пили, поки вдовольнились, і мати чудувалася, дивлячись на розкішні страви.

Коли вони помили після обіду руки, мати мовила:

– О синку, розкажи, куди дівся той джин після того, як я впала непритомна! Слава аллахові, що ми попоїли і ти вже не голодний!

І Аладдін розповів про все, і мати, вражена та приголомшена, сказала:

– О синку, то джини справді з'являються перед людьми?! Я ніколи їх не бачила! Мабуть, це той самий джин, який вивів тебе з підземелля, коли клятий маґрібінець замкнув тебе там.

– Ні, – відповів Аладдін, – це не той джин, який вивів мене на землю. Цей джин іншої породи, бо той слугує персню, а цей – лампі, яку ти, чистячи, потерла.

Вислухавши його, мати мовила:

– Отже, той, кого я бачила, – раб лампи? Який же він гидкий та потворний! Я так перелякалась, що мало не померла! Благаю тебе, викинь геть і цю лампу, і перстень! Жах мене бере, синку, коли я дивлюся на цих джинів!

– Матінко, – відповів Аладдін, – твої слова для мене – наказ, але ні викупити, ні продати лампу та перстень ми не можемо! Ти тільки глянь, як допоміг нам раб лампи: ми помирили з голоду, а він приніс нам розкішний обід. Пригадай: коли клятий маґрібінець опускав мене у підземелля, він наказав принести саму лише лампу – знав, яка від неї велика користь. Тож ми повинні берегти цю лампу й нікому її не показувати, бо вона дасть нам і хліб, і багатство. І персня я теж не можу позбутися, бо якби не він, ти б не побачила мене живим, матінко! Ні, я його не викину! Хтозна, які ще пригоди

чигають на мене... Я не зніму його з пальця! А лампу сховаю кудись подалі, щоб вона не трапляла тобі на очі.

Вислухавши Аладдіна, мати сказала:

- Розумні твої слова, синку. Роби, як сам схочеш. Але я не торкнуся ні цього персня, ні лампи, бо не хочу більше бачити страшних джинів.

Наступного дня Аладдін і мати доїли те, що залишилося від принесеного джином обіду, і в них не лишилося ніякої їжі. Тоді Аладдін узяв одну з тарілок, що їх приніс джин, і пішов з нею на базар, але по дорозі зустрів лихого та жадібного гендляр-чужоземця. Аладдін дав йому тарілку, і гендляр одвів хлопця вбік, щоб ніхто їх не бачив, роздивився тарілку й побачив, що вона - із щирого срібла. Проте він не знав, чи знається Аладдін на таких речах, і спитав:

- Скажи, хлопче, скільки ти хочеш за цю тарілку?

І Аладдін відповів:

- Тобі краще знати, скільки вона коштує.

Старий гендляр розгубився, не знаючи, скільки дати, бо хоч Аладдін і був молодий, проте відповів, як бувалий купець. Запропонувати невеликі гроші? А що, як Аладдін знає справжню ціну тарілки? Чи, може, він не знає, скільки коштує тарілка?

Нарешті гендляр витяг з кишені один динар і дав Аладдінові, а хлопець затиснув його в руці та й побіг геть, і тоді гендляр зрозумів, що він не знав вартості срібної тарілки. І старому скупієві стало шкода динара, хоч тарілка коштувала у сто разів дорожче.

Аладдін, не довго думаючи, подався до пекаря, розміняв у нього динар і купив хліба, після чого пішов додому, віддав матері решту грошей і мовив:

- Піди, мамо, на базар і купи всього, що треба.

Мати пішла, купила всякого харчу, і вони попоїли і вдовольнилися.

Щоразу, коли кінчалися гроші, Аладдін ніс до гендляр-чужоземця одну тарілку, і той давав йому динар.

Аладдін робив так, поки продав усі тарілки, і лишився у нього тільки важкий столик, на якому ці тарілки стояли. Коли Аладдін притяг столик до гендляр, той побачив, що він срібний, і дав хлопцеві десять динарів, і Аладдін з матір'ю жили на ці гроші, аж поки витратили їх. І тоді Аладдін сказав:

- У нас більше нічого немає, треба потерти лампу.

Мати затремтіла від жаху і втекла з дому. Аладдін сміливо потер лампу, і перед ним з'явився джин і вигукнув:

- Твій слуга - перед тобою! Я раб того, в чийх руках ця лампа! Кажі, чого бажаєш!

- Я бажаю, - мовив Аладдін, - щоб ти приніс мені столик з найкращою їжею, такий самий, як той, що його вже приносив. Я хочу їсти!

Не встиг Аладдін моргнути оком, як джин щез і повернувся із столиком, на якому стояло дванадцять срібних тарілок, повних розкішних наїдків, і пляшки з вином, і свіжий хліб.

Тут у дім повернулася Аладдінова мати. Побачивши столик і дванадцять срібних

тарілок із смачними стравами, вона звеселіла, серце її сповнилось радістю.

- От бачиш, матінко, яке добро робить нам ця лампа! А ти ще хотіла її викинути! - сказав Аладдін.

- Хай аллах дасть усякого добра цьому джинові, але я все одно не хочу його бачити, - відповіла мати. І вони сіли за столик і їли й пили, а те, що лишилося, мати сховала на завтра.

Коли ж їжа у них скінчилася, Аладдін узяв срібну тарілку, сховав її під полою халата й пішов шукати того самого гендляр. Одначе доля цим разом привела його до крамниці старого чесного ювеліра, і той, побачивши Аладдіна, спитав:

- Що тобі треба, сину? Досі ти минав мою крамницю і ходив до зажерливого скупія-гендляр. Ти приносив йому якийсь товар, і я гадаю, що й тепер у тебе є річ для продажу і ти шукаєш того гендляр. Та хіба ти не знаєш, сину, що чужоземці звикли нас дурити? А цей гендляр - такий облудник і шахрай, яких ще й світ не бачив! О сину, покажи мені те, що ти хочеш продати! Я дам тобі стільки грошей, скільки воно коштує!

Аладдін вийняв срібну тарілку й подав ювелірові, і старий узяв її, зважив і спитав:

- Скільки давав тобі той гендляр, і чи це така сама річ, як ті, що ти досі йому продавав?

- Авжеж, - відповів Аладдін, - це точнісінько така тарілка, і за кожну він мені давав по динару.

І, почувши це, старий схвилювався й вигукнув:

- А що я тобі казав? Клятий чужоземець! Він обдурив тебе! Ця тарілка зроблена із щирого срібла і коштує сімдесят динарів. Якщо хочеш, я відрахую тобі їх.

І старий ювелір відлічив Аладдінові сімдесят динарів, й Аладдін узяв їх і подякував ювелірові за чесність та справедливість.

Тепер щоразу, як кінчалися гроші, Аладдін продавав старому по тарілці, і по недовгій часі вони з матір'ю стали жити в достатку, проте не змінили своїх звичаїв - не купували зайвих речей і не робили великих витрат. Аладдін перестав водитися з хлопцями-шалапутами і приятелював тепер тільки з дітьми статечних та шановних людей і щодня відвідував базари, де знайомився з купцями, великими й малими, розпитуючи їх про товари та про торгівлю.

Заходив він і до ювелірів та торговців коштовностями й дивився, що вони продають та купують, і врешті збагнув, що плоди, винесені з підземелля - не скельця чи кришталь, а коштовні самоцвіти, яким і ціни не складеш. І тоді Аладдінові сяйнуло, що він володіє багатством, якого не мають навіть царі, бо не бачив він у ювелірів жодного каменя, схожого на його самоцвіти - всі вони були куди більші, яскравіші й блискучіші.

Аладдін щодня ходив на базар, знайомився з багатими людьми й заводив з ними дружбу. Він розпитував, як купці продають і купують, беруть і віддають, дізнавався, що коштує дорого і що дешево.

Якось, коли він після сніданку прямував, як звичайно, на базар, почув крик оповісника:

- За наказом царя часу і володаря сторіч, хай усі купці та торговці замкнуть свої

крамниці, хай усі люди замкнуться в своїх будинках! Царівна Бадр аль-Будур, дочка нашого могутнього царя, вирушає до лазні! Хай ніхто не виходить на вулицю й не визирає з вікон! Хай ніхто не ослухається цього наказу!

Коли Аладдін почув цю оповістку, йому закортіло бодай одним оком глянути на царівну, і він сказав сам собі:

"Усі навколо тільки й балакають про її красу та чарівність. Невже я так і не подивлюся на неї?!"

І він почав думати-гадати, як би здійснити свій намір, і врешті надумався: вирішив сховатись за дверима лазні й глянути на царівну, коли вона туди входить.

Аладдін став за дверима лазні – його не було нікому видно – й почав чекати.

Царівна Будур виїхала з палацу в місто, проминула базари й майдани і наблизилась до лазні. Заходячи туди, вона відкинула покривало, і обличчя її засяяло красою, яскравішою за світло сонця. Один поет сказав про неї:

Я красу цих очей передати не міг.

Чиї руки плекали троянди цих щік?

Її кучері пишні – мов ночі пітьма,

А де світить чоло її – ніч відступа!

І коли Аладдін побачив сліпучу вроду дівчини, в серці його спалахнуло палке кохання, і він, приголомшений, повернувся додому. Мати обізвалася до нього, та він сидів, залякнувши й занімівши. Мати поставила перед Аладдіном обід, але він не зворухнувся.

І тоді мати спитала:

– Синку, що це з тобою? Може, в тебе щось болить? Скажи мені! Я ж бачу, що ти сьогодні не такий, як завжди.

Проте Аладдін так і не здобувся на слово – перед його очима сяяло прекрасне обличчя царівни, і він навіть не почув материних слів.

Мати ледве впрохала його з'їсти трохи страви, і Аладдін з'їв, а потім упав на свою постіль і всю ніч качався з боку на бік, не склепивши очей. А вранці, вставши, не знаходив собі місця. Отак полонила його царівна Бадр аль-Будур!

Мати, дивлячись на нього, зовсім розгубилася. "Може, він занедужав?" – подумала вона й мовила:

– О сину, коли в тебе щось болить, я приведу лікаря – хай він огляне тебе. В нашому місті живе один чужоземний лікар; кажуть, що він великий мастак. Він вхожий навіть у царський палац. Якщо ти захворів, він тебе вилікує.

– О матінко, я не хворий! – відповів Аладдін. – Вчора я побачив царівну, коли вона підняла з лица покривало, і так закохався у неї, що й не сказати! Я надумав одружитися з нею й просити в царя, щоб він оддав її за мене.

Почувши ці слова, Аладдінова мати аж у поли вдарилась.

– Схаменися, синку! – вигукнула вона. – Чи ти при здоровому глузді? Ти хочеш сватати царську дочку?

– Матінко, я не здурів і не спричинився, – відповів Аладдін. – Але рішенець мій

твердий. Я будь-що здобуду царівну Бадр аль-Будур! І я пошлю сватів до її батька-царя.

- О сину мій, благаю, не кажи таких слів! - вигукнула мати. - А що, як хтось почує їх? Хіба ж ти рівня царівні? Адже ти не вельможа і не емір! Та й хто б це пішов сватати царську дочку?

- О матінко, тільки ти можеш це зробити! - відповів Аладдін. - Хто ж іще пішов би просити для мене дочку в царя, опріч тебе? Матінко, благаю, піди до палацу!

- Чи таке видано, чи таке чувано? - вигукнула мати. - Чи ж я із розуму зсунулась?! Забудь про це й думати! Чий ти син, щоб свататись до царської доньки?! Батько твій був бідний кравець! Найбідніший з усіх кравців міста! А я, твоя мати, хто я така? Мої батьки - найубогіші люди в місті. А цар віддасть царівну тільки за царського сина, рівного йому родом, вельможністю й шляхетністю!

Аладдін слухав матір, і коли та скінчила говорити, відповів:

- О матінко, я думав про це! Так, я бідняцький син. Але все одно я здійснию те, що намислив! І якщо ти не допоможеш своєму синові - не жити йому на білому світі! Врятуй же мене - адже я в тебе одинак!

Заплакала мати й мовила:

- Авжеж, сину, я - твоя мати, ти - кров мого серця, і немає в мене нікого, крім тебе! І я бажаю, я мрію про те, щоб ти одружився із рівнею! Адже коли я почну шукати тобі дружину, мене відразу спитають, чи є в тебе ремесло, земля або сад. І мені буде соромно відповідати на це навіть таким злидарям, як ми самі. Та хіба ж я насмію сватати за тебе дочку в царя, вище за якого на землі нема нікого й не буде?! Не стане в мене на це духу, сину! Навіть у палац я не пройду - мене туди не пустять. А якби й пустили - що б сказала я царю? А дарунок? Адже до царя, сину, не підеш без коштовного дарунка! Кажуть, правда, що володар наш добрий і справедливий, - проте ніхто не зважиться чогось у нього просити, якщо не має заслуг перед ним або перед державою чи ж якоїсь іншої приклучки. А хіба ти прислужився чимось цареві або державі, щоб дістати від нього нагороду, на яку сподіваєшся? Не личить це тобі, сину, і не дарує нікому цар таких нагород! То як можу я наражати себе на небезпеку, просячи для тебе в царя його дочку?

Почувши від матері такі розумні й розважливі слова, Аладдін мовив:

- О матінко, все, що ти сказала, мудро й справедливо, але ж я покохав царівну Бадр аль-Будур щирим та палким коханням і не матиму спокою, поки не здобуду її! Що ж до дарунка цареві - то дарунок у мене є, і кращого, гадаю, не знайдеться ні в кого в світі. Це - плоди з чарівних дерев, що їх я приніс із підземної скарбниці. Є в нас порцеляновий таріль; принеси його сюди, я насиплю туди цих самоцвітів, і ти віддаси їх цареві. Матінко, це напрочуд коштовні самоцвіти! Я багато разів ходив до ювелірів і дивився, що вони продають. Ті камінці, які вони продають за тисячі динарів, не варті й мідяка порівняно з моїми самоцвітами!

І мати принесла таріль, і Аладдін вибрав найбільші й найгарніші із своїх самоцвітів і клав їх на таріль, поки наклав повний. І коли мати глянула на таріль, то заплющила очі - так сяяли самоцвіти.

- О сину, - мовила вона, - дарунок твій справді коштовний, і я вірю, що подібного до нього немає ні в кого. Проте коли цар питає в мене: "Чого тобі треба?" - я не спроможусь йому відповісти: "О володарю, я бажаю з тобою поріднитися й хочу, щоб ти віддав дочку за мого сина Аладдіна!" Цар подумає, що я несповна розуму, і мене виженуть з палацу! А може статися, що він звелить постинати нам голови! Та навіть коли цар і прийме дарунок, що я відповім, як він питає, хто ти є і яку маєш маєтність?

- О матінко, - мовив Аладдін, - цар ні про що тебе не питатиме. Побачивши ці самоцвіти, він одразу зрозуміє, хто я! А якщо все-таки питає, то скажи, що відповіси йому згодом, а я вже знайду, що сказати. Хіба ти забула, що в мене є чарівна лампа? Лампа допоможе нам! Благаю, йди в палац!

- Що ж, слухаю і корюся, сину! - зітхнула мати. - Завтра вранці піду.

Всю ніч мати сушила собі голову цією справою, а коли настав ранок, стала збиратися в палац. Закуталась вона в покривало, взяла таріль, загорнутий у тонку хустку, і попрямувала до палацу.

Вона нагодилась саме в той час, коли в палац заходив візир з придворними. А незабаром з'явилися інші вельможі, еміри й різні шляхетні та шановні люди. Потім до тронної зали увійшов цар, і всі схилилися перед ним у низькому поклоні. Цар сів на трон, а всі придворні та відвідувачі зайняли свої місця й почали оголошувати скарги, і цар творив суд, оддавав накази, дозволи та заборони, справедливо та мудро розв'язував усі справи. Потім він рушив до своїх покоїв, а придворні й відвідувачі розійшлися.

Аладдінова мати все чекала нагоди підійти до царя й поговорити з ним, але так і не підійшла, бо не звикла зустрічатися з царями і не знайшла людини, яка могла б переказати цареві її прохання. Побачивши, що цар пішов із зали, мати теж подалася додому з тарілем у руках. Аладдін спитав, що трапилось, і мати розповіла йому про все й додала: "Будь спокійний, завтра я обов'язково зроблю так, як ти хочеш".

Аладдін зрадив, і вони перебули ніч, а вранці мати взяла таріль і попрямувала в палац, але виявилось, що цар скличе свою раду через три дні, бо збирає він придворних і відвідувачів лише двічі на тиждень.

І знову мати повернулася додому, а потім іще шість разів ходила в палац і завжди спинялась біля дверей у тронну залу, не насмілюючись увійти, і стояла, поки кінчалася рада і цар ішов до своїх покоїв. І щоразу, коли мати ставала біля дверей, цар бачив її.

На сьомий день мати знову прийшла зі своїм тарілем і стала біля дверей, чекаючи, поки всі розійдуться. І коли цар підвівся з трону, він глянув на двері, побачив її й сказав:

- О візире, вже п'ять чи шість днів бачу я біля дверей стару жінку, яка тримає щось під покривалом. Чи відомо тобі, хто ця жінка і чого хоче?

- О володарю, - відповів візир, - мабуть, ця жінка прийшла скаржитися на свого чоловіка або на когось іншого.

Та цар не вдовольнився такою відповіддю і звелів:

- Якщо ця жінка прийде ще раз, підведи її до мене!

І візир відповів:

- Слухаю і корюся, о царю часу!

Аладдінова мати вже звикла ходити до царського палацу. Наступного ранку вона взяла таріль і, як завжди, стала біля дверей у тронну залу.

Коли цар побачив її, він повернувся до візира й сказав:

- О візире, ось та бідна жінка, про яку я вчора говорив. Приведи її до мене, і ми дізнаємось, чого вона хоче.

І візир устав зі свого місця й послав по матір одного із емірів, і той підвів її до царя, а мати, наблизившись до нього, низько вклонилася й побажала йому величі та довгих літ життя, поцілувавши спершу перед ним землю.

Тоді цар мовив до неї:

- Вже кілька днів я бачу, як ти приходиш сюди і стаєш біля дверей, жінко. Якщо ти маєш якийсь клопіт або прохання, скажи, і я допоможу тобі.

Мати ще раз поцілувала землю, побажала цареві щастя й сказала:

- О царю часу, я справді маю великий клопіт, але прошу тебе: обіцяй, що не покараєш мене, - і тоді я викладу моє прохання. Бо, можливо, почувши, що я хочу, ти здудиєшся й дуже розгніваєшся.

І коли цар почув материні слова, йому ще дужче закортіло дізнатись, чого хоче ця жінка. А що був він добрий та справедливий, то пообіцяв не карати її і звелів усім, крім візира, вийти із зали, а тоді мовив до матері:

- Ну, жінко, тепер кажи, чого ти прийшла до мене.

І Аладдінова мати відповіла:

- О царю часу, є в мене син на ймення Аладдін. Коли твоя дочка царівна Бадр аль-Будур поїхала в лазню, син мій сховався за дверима, щоб глянути на неї, і побачив, що врода її ні з чим незрівнянна. І відтоді, царю, життя без твоєї дочки перестало бути любим синові, і він почав благодіяти мені, щоб я попросила твою величність віддати царівну Бадр аль-Будур за нього заміж. Кохання заволоділо його серце, і він сказав мені: "Якщо я не здобуду царівну, то помру". І от я прийшла до тебе, царю часу, і сподіваюсь на твою ласку.

Коли цар почув її слова - а він був чоловік лагідний і веселий, - то засміявся й мовив:

- Хто ж він є, твій син, і що це в тебе під хусткою?

І Аладдінова мати, побачивши, що цар на неї не гнівається, розв'язала хустку й поставила перед ним таріль із самоцвітами, і вся зала заблищала-засяяла.

Цар, замилований, не міг одвести від тарелі очей.

Потім він повернувся до візира й спитав:

- Що скажеш, візире? Чи бачив ти в житті хоч один такий камінь?

- Ні, не бачив, о царю часу, і навряд чи в скарбниці твоєї величності знайдеться хоч один подібний до них, - відповів візир.

І цар сказав:

- Хіба той, хто підніс мені такий дарунок, не гідний бути нареченим царівни Бадр аль-Будур?

І коли візир почув ці слова, він дуже засмутився, бо цар обіцяв віддати свою дочку заміж за його сина. Помовчавши трохи, він мовив благально:

- О володарю, будь ласкавий до мене! Ти обіцяв, що твоя дочка, царівна Бадр аль-Будур, стане через три місяці дружиною мого сина. І я присягаюся перед тобою: дарунок мого сина буде коштовніший за цей.

І хоча цар не повірив візиреві, подумавши, що коштовніший дарунок годі роздобути, він усе ж таки дав йому три місяці строку, а потім звернувся до Аладдінової матері з такими словами:

- О жінко, йди додому й скажи своєму синові: я даю слово честі, що моя дочка, царівна Бадр аль-Будур, буде його дружиною! Але йому доведеться зачекати три місяці - мені ще треба залагодити кілька справ.

Аладдінова мати поцілувала цареві руку, побажала йому щастя й подалася додому, радісна та весела, і коли син побачив її усміхнене обличчя, то зрозумів - вона прийшла з добрими вістями. - О матінко, кажи мерщій, що відповів тобі цар?! - вигукнув, він.

І мати розповіла, як ласкаво зустрів її цар, як був уражений, побачивши самоцвіти, і як пообіцяв, що дочка його стане дружиною Аладдіна.

- Проте, сину мій, - додала вона, - перед тим, як цар дав таку обіцянку, візир щось потайки мовив йому, і після цього цар сказав, що весілля відбудеться тільки через три місяці. Боюсь я, щоб візир не відрадив царя від його наміру. Візир цей лукавий і підступний на вигляд.

Та Аладдін зрадів великою радістю й вигукнув:

- Якщо цар обіцяв віддати за мене свою дочку через три місяці, мені байдуже, підступний той візир чи ні!

Він подякував матері за її турботи й докинув:

- Присягаюсь аллахом, ти повернула свого сина з могили! Немає тепер у світі нікого щасливішого за мене!

Аладдін терпляче очікував два місяці, та якось його мати вийшла надвечір купити олії й побачила, що базар замкнений, усе місто прикрашене, а купці прикрашають свої крамниці квітами та освітлюють їх свічками й лампами. І ще побачила вона, що вулицями їдуть верхи на конях воїни й вельможі, і шлях їхній теж освітлюється свічками та смолоскипами.

Аладдінова мати здивувалась і увійшла до крамниці одного олійника, яка була відчинена, і, купивши в нього олії, спитала:

- Що це сталося в місті? Чому воно сьогодні прикрашене, а базар зачинений?

- Ти, мабуть, нетутешня, жінко! - здивовано мовив олійник.

- Та ні, тутешня, - відповіла мати, - тільки не знаю, яке свято святкуватимуть у місті.

- Сьогодні увечері, - сказав олійник, - візирів син одружується з царівною Бадр аль-Будур. Зараз він у лазні, а всі ці воїни й вельможі чекають, коли він вийде, щоб провести його у царський палац.

Почувши ці слова, мати засмутилась і збентежилась: адже Аладдін чекав, поки

скінчаться три місяці, рахуючи кожную хвилину!..

Прийшовши додому, вона сказала синові:

- Сину, я принесла тобі лиху звістку. Цар зламав своє слово й віддав царівну Бадр аль-Будур за візирів сина. Чуло моє серце, коли я говорила з володарем, що цей візир – виплодок і неодмінно зчинить якесь зло.

- Ти напевне усе знаєш, матінко? – спитав Аладдін.

І мати мовила:

- Сину мій, я на власні очі бачила, як прикрашене місто, як воїни та еміри чекають, сидячи на конях, коли візирів син вийде із лазні. Крамар-олійник сказав мені про це і дуже здивувався, що я цього не відала. Він навіть спитав, чи тутешня я.

Аладдін тяжко зажурився, не їв і не спав, плакав і тужив. Та по недовгій часі він згадав про лампу і мовив до матері:

- Присягаюся твоїм життям, матінко, візирів син пошкодує, що посватався до царівни! Накрий тим часом столика, і ми повечеряємо. Ранок буде веселіший, ніж вечір!

Мати й син повечеряли, а потім Аладдін пішов у свою кімнату, взяв лампу, потер її, і джин одразу з'явився перед ним.

- Твій раб перед тобою! – сказав він. – Чого ти хочеш? Наказуй!

- Я попрохав у царя дозволу одружитися з його дочкою. Цар обіцяв віддати її мені через три місяці, але зламав обіцянку й висватав свою царівну за візирів сина. Тож хочу, аби ти ввечері приніс до мене молодих!

- Слухаю і корюся! – відповів джин і зник з очей.

Аладдін довго не міг заснути, все думав про віроломство царя. А вночі знову з'явився джин і приніс килим, у який були загорнуті царівна та син візира. Побачивши їх, Аладдін зрадів і наказав джинові:

- Віднеси-бо візирів сина у льох!

І джин тієї ж миті одніс візирів сина до льоху й замкнув його там на ніч, ще й дмухнув на нього так, що той ураз висох. Повернувшись до Аладдіна, раб лампи спитав:

- О володарю, чи не треба тобі ще чогось?

- Прийдеш сюди на світанку й перенесеш молодих назад у палац! – звелів Аладдін.

І джин відповів:

- Слухаю та корюся! – і тієї самої миті зник.

Аладдін, побачивши, що царівна Бадр аль-Будур стоїть перед ним, мовив:

- О кохана, я наказав принести тебе сюди не для того, щоб принизити твою честь, а щоб перешкодити іншому зробити це!

А царівна Бадр аль-Будур стояла перелякана і вся тремтіла.

Аладдін поклав між собою та царівною меч і проспав поряд з нею до ранку, а візирів син провів у брудному льоху найчорнішу в своєму житті ніч. А коли настав світанок, з'явився джин, не чекаючи, поки Аладдін потре лампу, і полетів разом з царівною та візирів сином у палац і поклав їх в опочивальні так, що ніхто цього не бачив, а ті нетямились зі страху, відчуваючи, що їх переносять з місця на місце.

Не встиг цей раб із роду джинів покласти молодих в опочивальні, як сам цар з'явився провідати дочку Бадр аль-Будур. І коли візирів син почув його кроки, він схопився на ноги, хоч йому дуже хотілося зігрітися й відпочити – адже він просидів усю ніч у холодному вогкому льоху.

Цар підійшов до своєї дочки, поцілував її поміж очей і побажав їй доброго ранку, але царівна не відповіла йому, і він побачив, що обличчя в неї сумне та сердите. Цар знову заговорив до неї, але знову не діждався відповіді. І тоді він вийшов, подався до своєї дружини-цариці й поскаржився на дочку.

– О царю часу, молодята після весілля завжди ніяковіють! Не гнівайся на дочку. А я піду до опочивальні й побалакаю з нею.

Цариця вбралась і пішла до дочки, поцілувала її й побажала доброго ранку, та царівна не мовила жодного слова у відповідь. І цариця подумала, що з її дочкою, мабуть, трапилось щось лихе.

– Донечко, – мовила вона, – що це з тобою? Я прийшла, щоб глянути на тебе і побажати доброго ранку, а ти не відповіла мені й так само мовчала, коли до тебе завітав батько.

Тут царівна Бадр аль-Будур підвела голову і сказала:

– О матінко, не гнівайся! Я справді повинна була зустріти тебе з шаною й повагою, але, певно, ти мені вибачиш, як почувеш, чому я промовчала на батькове і на твоє привітання. Тільки-но спустилася ніч, якийсь страхітливий велетень підняв мене та мого нареченого й переніс у темне і брудне місце...

І царівна Бадр аль-Будур розповіла матері про все, що трапилось уночі.

– О донечко, – відповіла мати, вислухавши її, – не кажи цього нікому, бо подумают, що ти згубила розум. Слава аллахові, що ти приховала це од батька!

– Ні, мамо, – мовила царівна. – Я не згубила розуму! Якщо ти не віриш мені, спитай у мого нареченого.

– Уставай і викинь з голови дурощі, – сказала цариця. – Вберися гарненько й поглянь, як радіє все місто твоєму весіллю. Послухай, як грають сурми й сопілки і б'ють барабани!

Вона покликала служницю, і та вбрала царівну, а мати пішла до царя й сказала, що дочці приснився сьогодні лихий сон. Потім вона послала по візирів сина й спитала, чи правду каже її дочка, – але син візира, боячись, що в нього заберуть дружину, все заперечив.

– Я нічогосінько не знаю! – водно торочив він.

Отож цариця й вирішила, що дочці примарилось уві сні те, що вона розповіла.

А люди в місті гуляли до самісінького вечора, а коли настав час лягати спати, Аладдін знову потер лампу і, тільки-но джин з'явився перед ним, звелів зробити все так, як і минулої ночі. Раб лампи зник і за мить повернувся, несучи царівну та візирів сина. Як і першого разу, візирів сина Аладдін кинув у льох, поклав між собою та царівною меч і спокійно заснув поряд з нею. А на світанку раб із роду джинів повернувся і відніс царівну й візирів сина назад у палац.

Цар уранці встав, одягнувся і пішов до дочки. І коли син візира почув його кроки, він швиденько вислизнув з опочивальні, трусячись від холоду та страху.

Цар побажав дочці доброго ранку і спитав, як вона себе почуває, але царівна мовчала так само, як і вчора. Цар нарешті розгнівався. Вихопивши меч з піхов, він закричав:

- Або ти розповіси, що з тобою коїться, або я тебе вб'ю!

Царівна Будур злякалась батькового гніву й мовила:

- Будь ласкавий до мене, батечку! Коли я скажу, що зі мною трапилось, ти мені пробачиш!

І вона про все розповіла.

- Якщо не віриш, спитай у мого нареченого, - докинула вона. - Щоправда, я не знаю, куди його виносив той велетень.

- Чому ж ти не сказала цього вчора, дочко? - спитав цар. - Я б примусив тебе викинути з голови страх, а з серця смуток. Уставай, веселись і розважайся, а ввечері я пришлю в опочивальні сторожу - вона охоронятиме тебе.

Після цього цар повернувся до своїх покоїв і, пославши по візира, спитав його:

- Чи розказував тобі що-небудь твій син? І візир відповів:

- О царю часу, я не бачив свого сина ні вчора, ні сьогодні. А що трапилось?

І цар переказав візирові все, що розповіла царівна, а тоді мовив:

- Я хочу, щоб ти розпитав свого сина про цю дивовижну пригоду. Можливо, моїй дочці це приснилося.

Візир пішов до себе, покликав сина й спитав його, а той відповів:

- Батьку, царівна Будур каже щирю правду. Ми натерпілися страху за ці дві ночі. Не було для мене в житті гірших ночей, бо довелося спати в темному, холодному й вогкому льоху, і я трусився від холоду, і в мене цокотіли зуби. О батьку, я хочу, щоб ти поговорив із царем і просив його, щоб він звільнив мене від цього шлюбу! Я не витерплю ще однієї такої ночі!

Від цих слів візирові стало прикро: адже він давно мріяв одружити свого сина з царською дочкою й породичатися в такий спосіб з царем. І от нарешті він досяг мети - влаштував цей шлюб. Та що ж тепер - розірвати його?..

І візир сказав синові:

- Сьогодні вночі ми поставимо до вас сторожу.

Він повернувся до царя, розповів про розмову з сином і додав, що поставить сьогодні в опочивальні сторожу.

- Навіщо? - заперечив цар. - Хай буде як буде. Чому бути, того не минути.

І він звелів оповісникам бігти в місто й кричати, що свято скінчилося. Городяни дуже здивувалися, це почувши, а як побачили, що візир виходить із палацу з сином, то не повірили власним очам.

Шлюб царівни з візировим сином було розірвано.

Невдовзі цар забув про цю справу. А вже минуло три місяці - термін, після якого він обіцяв Аладдіновій матері віддати царівну за її сина.

Аладдін, який лічив не тільки дні, а й години, знову послав матір до царя.

Вдова зібралась, пішла у палац і стала біля дверей зали для нарад.

Коли з'явився цар, він одразу помітив Аладдінову матір, згадав про свою обіцянку й сказав візиріві:

- Онде стоїть жінка, яка принесла мені таріль найкоштовніших самоцвітів. Приведи її до мене.

Візир підвів матір до царя, і вона поцілувала перед ним землю й мовила:

- О царю часу, три місяці, після яких ти обіцяв віддати царівну Бадр аль-Будур за мого сина Аладдіна, минули.

Цар, побачивши, що жінка ця проста й бідна, розгубився і не знав, що сказати. Він обернувся до візира й спитав:

- Яка твоя думка, візире? Я, звісно, обіцяв, але бачу, що ця жінка і її син - прості люди.

Тож я питаю в тебе поради - давати мені згоду на шлюб чи ні?

А візира враз охопили заздрощі, до того ж, він згадав, що цар розірвав шлюб його сина. І він відповів:

- О царю часу, невже ти віддаси свою дочку заміж за якогось невідомого хлопця-бідняка?

- Але ж я обіцяв! - мовив цар. - Хіба можна ламати обіцянку?

- О володар, - сказав візир, - це дуже просто! Накажи тому хлопцеві подарувати тобі сорок золотих тарелів із такими самими самоцвітами, як ті, що він перед тим прислав, і хай їх несуть сорок рабів та сорок невольниць.

- Мудро ти радиш! - вигукнув цар і мовив до Аладдінової матері: - Скажи своєму синові, що я не відступаюся від обіцянки, але хочу викуп за дочку: сорок тарелів з коштовними самоцвітами. І хай ті самоцвіти принесуть сорок рабів та сорок невольниць.

Вийшла Аладдінова мати із палацу й гірко промовила:

- Де ж мій бідолашний син візьме рабів та невольниць? Самоцвіти й тарелі можна взяти в скарбниці, але ж рабів та невольниць там немає...

Повернувшись додому, вона розповіла все Аладдінові, а потім додала:

- Забудь, сину, про царівну Будур! Візир не хоче, щоб ти одружився з нею. Де вже тобі з ним змагатися!

Та Аладдін засміявся:

- Купи, матінко, чогось на обід, а тоді поміркуємо, як виконати цареве бажання! Може, я йому й подарую те, що він загадав... Задля коханої царівни Бадр аль-Будур я ладен і зірку з неба дістати.

Подалася мати на базар, щоб купити харчу. Аладдін пішов до себе в кімнату, потер лампу, і джин умить постав перед ним і мовив:

- Я до твоїх послуг, володарю!

- Я хочу, - сказав Аладдін, - щоб ти приніс мені сорок золотих тарелів з самоцвітами - найкращими з усіх, які є в скарбниці, - і привів сорок рабів та сорок невольниць, найгарніших у світі і вбраних у розкішні шати.

За якусь мить джин приніс усе, чого зажадав Аладдін.

Повернувшись з базару, Аладдінова мати побачила рабів і невольниць, золоті тарелі й коштовні самоцвіти. Вона вклякла на місці й вигукнула:

- Хай небо назавжди залишить нам твою лампу!

- Не скидай покривала, матінко! - мовив їй у відповідь Аладдін. - Піди до царя - віднесеш йому те, що він хотів мати.

Мати пішла до палацу й повела рабів та невольниць, і кожна невольниця несла на голові таріль із самоцвітами.

Мати низько вклонилася цареві й побажала йому величі та довголіття, а невольниці поставили перед ним тарелі. І цар був приголомшений і не міг відвести очей від невольниць - такі були вони гарні. А на самоцвіти не міг дивитися - їхнє сяйво сліпило.

Отямившись, цар послав невольниць із тарелями самоцвітів до своєї дочки, а сам спитав у візира:

- Ну, що ти скажеш про бідного хлопця, який приніс мені дарунок, розкішніший за дарунки царів усього світу? Присягаюсь аллахом, дочка моя навіть не варта такого викупу!

І візир, якому відібрало мову від заздрощів, тільки й міг, що пробелькотіти:

- О володарю, твоя дочка гідна найбільших і найкращих скарбів світу!

Цар одвернувся від візира й мовив до Аладдінової матері:

- Скажи своєму синові, що я прийняв од нього викуп за мою дочку. Нехай вона стане йому за дружину, а він мені - за зятя. Скажи, щоб він прийшов у палац познайомитись зі мною - я зустріну його з великою шаною. Якщо він схоче, ми сьогодні відгуляємо весілля.

І мати поцілувала землю біля царевих ніг і вийшла з палацу. Додому вона летіла як на крилах.

А цар подався до своєї дочки Бадр аль-Будур і спитав її:

- Доню, чи сподобався тобі дарунок нового нареченого?

- О таточку, - відповіла царівна, - цим самоцвітам немає рівних у всьому світі! І немає в мене слів, щоб сказати, які вони гарні!

- Тож твій новий наречений, доню, не зрівняється з візирим сином, - сказав цар.

Аладдінова мати, повернувшись додому, вигукнула:

- Сину, твоє бажання здійснилося! Радій! Цар прийняв викуп за дочку й сказав, що ваше весілля буде сьогодні. Він звелів, щоб ти прийшов до нього познайомитись.

Аладдін, радий та щасливий, подякував матері за ласку й за турботи, а потім мерщій подався в свою кімнату й потер лампу. І джин з'явився перед ним і спитав:

- Чого ти хочеш, мій володарю?

- Відведи мене до царської лазні й принеси таке вбрання, якого ще ніколи не носив жоден цар, - сказав Аладдін.

За мить Аладдін був у лазні. Він вимився, напахтився дорогоцінними пахощами, убрався в препошні й прегарні шати, і джин одніс його додому.

І Аладдін мовив:

- Я йду до царя! Тож приведи мені сорок невольників. Хай всі вони сидітимуть верхи на конях, і хай на конях буде золота збруя. І хай невольники будуть гарно вбрані й при зброї. Двадцять виступатимуть перед мене, двадцять - позад мене. Потім приведи коня - такого, якого не було ще ні в одного царя світу! А ще приведи дванадцять невольниць для моєї матері - прекрасних, як сонце, вбраних дорого й пишно, в намистах, перснях, браслетах і сережках. А для матері принеси такі шати, які носять цариці.

- Слухаю і корюся! - мовив джин, на мить зник і приніс усе, що було наказано.

Аладдінова мати подалася в супроводі невольниць до палацу.

Аладдін сів верхи на баского коня, вишикував перед себе та позад себе невольників і теж вирушив до палацу.

Їхав він містом, і городяни милувалися ним - такий він був гарний, такий пишний супроводив його почет - і вітали його. А невольники, за наказом Аладдіна, кидали людям жмені золотих динарів.

Цар чекав Аладдіна, сидячи в тронній залі, а до брами вислав кількох емірів та вельмож.

І коли Аладдін під'їхав до палацу й хотів злізти з коня, один із шляхетних емірів виступив наперед і сказав:

- О пане, цар звелів, щоб ти зійшов з коня аж біля дверей зали.

І візири та еміри повели Аладдіна до зали, а перед дверима допомогли йому злізти з сідла.

А потім підвели його до царя.

Цар підвівся з трону, привітав та обійняв Аладдіна й посадовив його праворуч від себе.

Аладдін віддав цареві шану й мовив:

- О великодушний царю часу, з великої своєї ласки ти віддаєш за мене дочку, хоч я - найнижчий із твоїх рабів. Уклінно тебе прошу - подаруй мені клаптик землі, щоб я збудував на ній палац, гідний царівни Бадр аль-Будур.

Побачивши, що Аладдін такий гарний і вбраний у препишні шати, що його невольники теж багато вбрані, цар здивувався великим дивом, а візир ледве не сконав од заздрощів.

Потім цар звелів бити в литаври й барабани і повів Аладдіна в іншу залу. Там були накриті столики, і цар запросив Аладдіна до вечері. За вечерею він повів з Аладдіном розмову, і хлопець відповідав так розумно, красномовно та шанобливо, що зовсім зачарував царя.

Після вечері цар послав по суддю та свідків, і вони написали шлюбну угоду, і Аладдін підвівся, щоб іти додому, але цар схопив його за полу й мовив:

- О мій сину, куди ж ти? Я відведу тебе до твоєї дружини.

- О царю часу, - відповів Аладдін, - я хочу спершу звести для царівни Бадр аль-Будур палац. Я збудую його швидко.

- Перед моїм палацом є чимала ділянка землі, - сказав цар. - Якщо вона тобі подобається, будуй палац там.

- Це саме те, що мені потрібно! - радісно вигукнув Аладдін.

Повернувшись додому, він схопив лампу й потер її. Коли з'явився джин, Аладдін сказав:

- Я хочу, щоб ти якомога швидше збудував палац, і хай той палац буде дуже великий і пишно прибраний, і хай килими та прикраси в ньому будуть царські!

І раб із роду джинів відповів:

- Слухаю і корюся!

Вранці він повів Аладдіна до нового палацу. Аладдінові палац сподобався. Радий та веселий, сів він на коня і разом з усім своїм почтом поїхав до царя.

Цар, прокинувшись, глянув у вікно - і побачив величезний мармуровий палац! Від нього до царського палацу прослався розкішний килим, вигаптуваний золотом.

І цар, зачудований, сказав своєму візирі:

- Глянь-бо, що зробив Аладдін за одну-єдину ніч! Бачиш, який високий і гарний цей палац! Хіба ти можеш збудувати такий навіть за двадцять років? Отже, Аладдін гідний того, щоб бути моїм зятем і чоловіком моєї дочки!

Візир глянув - і його аж зсудомило від заздрощів.

- О царю часу, це - чаклунство! - просичав він. - Людина не може звести палац за одну ніч!

- Ні, візире, - відповів цар. - Той, хто здатен піднести такий дарунок, який підніс мені вчора Аладдін, спроможний збудувати за одну ніч такий палац. А ти наговорюєш на нього казна-що тому лиш, що заздриш.

Візир не здобувся на відповідь.

Цар вийшов у залу і побачив у вікно, що до нього їде Аладдін, а невольники кидають людям гроші, і люди радісно вітають його.

Цар обійняв і поцілував Аладдіна, а потім повів його в найбільшу та найрозкішнішу залу. Там були накриті столики, і цар посадив Аладдіна по праву руку від себе, разом з емірами, візирами та вельможами. І всі вони їли, пили й веселилися, а цар поглядав на Аладдінову матір і дивувався з її пишого вбрання.

І в палаці, і в місті, і в усьому царстві почалося бучне свято, і люди приходили милуватися на дивовижний палац, що його звів за ніч Аладдінів джин, і казали:

- Присягаємось аллахом, цей юнак гідний високої честі - стати царським зятем! Хай береже його доля.

Коли вони попоїли, Аладдін попрощався з царем, сів на коня і поїхав до свого палацу, щоб підготуватися до зустрічі царівни Бадр аль-Будур.

Надвечір цар звелів візірам, емірам, вельможам, а також воїнам та рабам сідати на коней, і сам він сів на коня, і всі поїхали на головний майдан. Аладдін теж виїхав на майдан і почав показувати свою спритність, і всі захоплено дивилися на нього. Царівна з вікна палацу теж дивилася на Аладдіна, і в серці її спалахнуло кохання.

Потім цар і Аладдін повернулися кожен у свій палац, а коли настав вечір, візири й вельможі повели Аладдіна до лазні. Він скупався, вийшов з лазні, сів на коня й поїхав до свого палацу, а чотири візири йшли попереду й провели його до самісіньких дверей,

а тоді повернулися до царського палацу. Царівна була вже готова. В супроводі візирів, невольниць та рабінь вона подалася до палацу Аладдіна.

Сім, разів показали наречену Аладдінові – щоразу в іншому вбранні, – а потім царівна Будур оглянула палац, дивуючись з його пишноти: золотих світильників, прикрас із смарагдів та яхонтів, мармурових стін, викладених яшмою.

Нарешті накрили столики для весільної вечері, і всі їли, пили й веселилися. Вісімдесят прекрасних невольниць грали на музичних інструментах, і чаші й келихи ходили по колу, і була це ніч, подібної до якої не пам'ятав ніхто, навіть із найстаріших старців.

Коли ж настав ранок, Аладдін перевдягнувся, поснідав, сів на коня й поїхав у палац до царя. Той радісно зустрів його, обійняв і посадовив по праву руку від себе, а еміри та вельможі підійшли й привітали його. Після цього цар наказав накрити до сніданку, і всі їли, пили й веселились, аж поки вдовольнилися. І тоді Аладдін мовив:

– О царю часу, коли твоя ласка, чи не завітаєш ти до мене і дочки твоєї – царівни Будур – на обід? І я запрошую також усіх твоїх візирів, емірів та вельмож.

– Ти гідний цього, сину мій, – відповів цар.

Всі вони посідали на коней і поїхали з Аладдіном у його палац. І коли цар увійшов туди, то, зачудований і замилований багатством і пишнотою, звернувся до візира:

– О візире, бачив ти коли-небудь щось схоже на це? Чув ти коли-небудь про щось схоже на це?

– О царю часу, – відповів візир, – я не можу повірити, що це – праця людей. Ні, це справа чаклунів та чародіїв!

– Я знаю, який ти заздрісний, – сказав цар, – і знаю, чому обмовляєш Аладдіна!

А царівна Бадр аль-Будур вийшла із своїх покоїв, рада та весела, поцілувала батькові руку, і цар обійняв її, поцілував та привітав.

Коли настав час обідати, перед царем, царівною й Аладдіном накрили столики, а для головного візира та інших візирів, емірів і вельмож теж поставили столики. І всі їли, пили й веселилися, і цар смакував чудові страви та милувався розкішним посудом. А перед його столиком стояло вісімдесят невольниць, і кожна грала гарну й зворушливу мелодію, звеселяючи серце царя.

Коли всі наїлися й напилися, столики прибрали, а в іншій великій залі поставили столики з солодощами й плодами, і всі перейшли туди і знову їли та пили досхочу.

Аладдін щодня виїздив зі своїм почтом у місто, і його невольники кидали городянам золото. Він заходив у мечеть і творив там полуденну молитву. І всі полюбили його, і слава про нього покотилась по всій країні.

Він часто вирушав на полювання або їхав на головний майдан і ставав до герцю з лицарями та воїнами і всіх перемагав. А дружина, царівна Бадр аль-Будур, день від дня кохала його дужче.

Аладдін почав творити справедливий суд у царстві, став першим царевим радником, і робив щедрі дарунки шановним людям, і нагороджував їх. І всі полюбили його великою й щирою любов'ю.

Несподівано сталася біда: на царя пішов війною інший цар. Військо його було величезне.

Цар теж зібрав військо і наставив Аладдіна полководцем. І Аладдін повів своїх воїнів на ворогів, і почалася велика січа, і Аладдін знищив силу-силенну ворогів, а багатьох узяв у полон. Жодне з його бойових знамен не схилилося.

І він повернувся звияжцем у місто на чолі свого війська. Сам цар вийшов йому назустріч, міцно його обійняв і привів до себе в палац. Почалося бучне свято, і люди молилися за Аладдіна, бажаючи йому довгих років життя.

Чаклун-магрібинець, покинувши місто, де жив Аладдін, довго блукав, поки повернувся у свою країну. Думка про скарб не виходила йому з голови, і він люто кляв Аладдіна. "Якщо цей негідник помер у підземеллі, – казав він сам до себе, – а чарівна лампа й досі там, то в мене ще лишається надія її роздобути".

Коли магрібинець прибув до свого рідного міста, йому закортіло поворожити на піску й дізнатися, чи є лампа в скарбниці й чи живий іще Аладдін. Склав чаклун його гороскоп і тричі поворожив на піску, але не побачив ні Аладдінової смерті, ні лампи в скарбниці. І він зрозумів, що Аладдін врятувався й вийшов з підземелля, взявши з собою лампу.

Магрібинець, розшаленівши з лютого гніву, ще раз розсипав пісок і побачив, що Аладдін за допомогою лампи розбагатів, став найвизначнішою та найповажанішою людиною в місті й одружився з дочкою самого царя.

І чаклун, оскаженівши, мовив сам собі:

"Я подолав безліч перепон, зазнав страхітливих небезпек, аби роздобути чарівну лампу, а цей поганець, син батьків-злидарів, дістав лампу без жодних клопотів! Не жити йому на цьому світі!"

І магрібинець хутенько зібрався й знову вирушив до тієї країни, де жив Аладдін. Прибувши в місто, він оселився в заїзді і два дні нікуди не виходив, відпочиваючи від втоми й збираючись з думками, а на третій день пішов бродити вулицями. І почув він, що всі говорять про Аладдіна, про його хоробрість, великодушність, щедрість та про його палац – справжнє чудо світу.

І спитав магрібинець в одного городянина:

– Хто ж той чоловік, якого ви так хвалите?

І городянин відповів:

– Ти, певно, прибув з дуже далекого краю, якщо не чув про Аладдіна та його палац!

– Так, я чужинець і прийшов з далекого краю, – мовив магрібинець. – Чи не можеш ти провести мене до Аладдінового палацу, щоб я подивився на нього?

І городянин привів магрібинця до палацу, і чаклун, придивившись, збагнув, що палац зведено з допомогою чарівної лампи. Його взяли такі заздрощі, що він мало не луснув. "Я викопаю яму цьому негідникові і вб'ю його! Син злиденного кравця, в якого не було грошей навіть на шматок хліба, має отаке багатство! О не достойний, смерть тобі, смерть! А мати твоя знову прастиме бавовну!" – думав він.

Магрібинець повернувся до заїзду, не тямлячи себе від горя та люті. А потім

поворожив на піску й побачив, що чарівна лампа – в палаці, а не в Аладдіна. І, зрадівши, він вигукнув:

– Не все ще втрачено! Є ще надія повернути лампу!

Він подався до мідника й попросив зробити йому десяток ламп.

– Скажи, скільки вони коштують? Я дам тобі вдвічі більше, – мовив він.

І мідник відповів:

– Слухаю і корюся! – й відразу виконав його замовлення.

Магрібинець забрав лампи, заплатив мідникові гроші й побіг додому. Він поклав лампи в кошик, а тоді вийшов на вулицю й став гукати:

– Гей, хто міняє старі лампи на нові?! Гей, хто міняє старі лампи на нові?

І кожний, хто чув ці вигуки, казав, що цей чоловік несповна розуму.

А магрібинець простував вулицями та майданами, аж поки дістався до Аладдінового палацу. І тоді він знову закричав, а хлопчак, які бігли слідом за ним, зарепетували:

– Божевільний! Божевільний!

Царівна Бадр аль-Будур саме сиділа біля вікна. Почувши вигуки магрібинця, вона засміялася.

– Ото дивак, – мовила вона до своїх невільниць. – Навіщо йому старі лампи?

Аладдін того дня забув замкнути чарівну лампу у себе в кімнаті. Тож якась невільниця побачила її й сказала царівні:

– О моя пані, в кімнаті нашого господаря стоїть стара лампа. Якщо хочеш, погукаймо цього чоловіка й виміняймо ту лампу на нову! Цікаво, чи правду він каже, чи обманює?

– Що ж, приведи цього божевільного, – сказала царівна Будур, – і виміняй у нього нашу стару лампу на нову.

І невільниця взяла в Аладдінових покоях лампу й віддала служникові, а той одніс її магрібинцеві, діставши взамін нову лампу, а потім піднявся до царівни Будур, і та весело сміялася з недолугого продавця.

Магрібинець, упізнавши свою лампу, кинув усі лампи й помчав геть. Він біг щодуху і, коли настала ніч, добіг до затишного містечка. Зупинився, розгледівся навсібіч, а тоді потер лампу, і перед ним з'явився джин і мовив:

– Наказуй, що хочеш, володарю!

– Я хочу, щоб ти цієї ж миті переніс мене, а також палац Аладдіна з усім, що є в ньому, до того міста, де я живу! – вигукнув магрібинець.

І джин покійно виконав його бажання.

Наступного ранку цар прокинувся, відчинив вікно і, позирнувши в нього, побачив перед своїм палацом порожнє місце. Вражений цар подумав, що це йому ввижається, і став протирати очі – аж ні, Аладдінового палацу таки не було!.. Цар розгубився: йому здалося, що його вдарили мечем по голові. А потім він заломив руки й гірко заплакав і послав по свого візира, а коли той прибіг, відчайдушно закричав:

– Кажі, де Аладдінів палац? Де моя люба дочка?

Візир сторопів.

- Чого ти дивуєшся? - вигукнув цар. - Глянь-бо у вікно!

І візир подивився у вікно й не побачив нічого, крім голої землі, і теж стерявся й стояв перед царем, мов німий.

Нарешті візир обізвався:

- Я ж казав, о царю часу, що все це - ворожба, чари клятого Аладдіна! А ти мені не вірив!

Цар розгнівався страшним гнівом і закричав :

- Де Аладдін? А візир відповів:

- Він на полюванні.

Тоді цар звелів одному з емірів вирушити зі своїми воїнами по Аладдіна й, закутого та зв'язаного, привести його до палацу.

Емір поскакав зі своїми воїнами до Аладдіна й сказав:

- Не гнівайся, пане, але цар звелів привести тебе, закутого й зв'язаного, до нього.

Пробач мені - адже я повинен коритися цареві.

Аладдін, почувши ці слова, дуже здивувався й спитав еміра:

- Чи не знаєш ти, чому розсердився на мене цар?

І емір відповів:

- О володарю, я нічого не знаю. Аладдін зійшов з коня і сказав:

- Що ж, роби, як звелів тобі цар.

Аладдіна закували, зв'язали йому руки й повезли до царя. І коли його везли містом, городяни, дивлячись на нього, щиро журилися. А тоді всі як один схопили зброю й подалися слідом за Аладдіном - побачити, що робитиме з ним цар.

Аладдіна привезли під палац, і цар наказав зітнути йому голову з плечей.

Городяни, почувши це, замкнули браму палацу. Деякі з них видерлися на мури, а інші почали ламати двері й бити вікна, щоб увійти всередину. Вони хотіли вбити царя.

Візир прийшов до царя й мовив:

- О царю часу, на тебе чигає велике лихо! Краще помилуй Аладдіна, а то твої підданці вб'ють тебе і нас також не пожаліють!

І цар послав сказати народові, що він помилує Аладдіна, і звелів катові розв'язати його й привести до себе.

Аладдін поцілував перед царем землю й спитав:

- О царю часу, коли ласка твоя, скажи, за який гріх ти хочеш мене скарати?

- Дурисвіт! - вигукнув цар. - Ніби ти сам не знаєш, чим ти переді мною завинив!

І він звернувся до візира:

- Підведи його до вікна!

Візир підвів Аладдіна до вікна, той глянув і не побачив свого палацу, а побачив тільки пустирище. І він розгубився й не міг зрозуміти, куди дівся палац.

- Ну що? Де твій палац? - гнівно вигукнув цар. - І де моя дочка, кров мого серця, моя єдина дитина?

- Присягаюся твоєю головою, царю, - відповів Аладдін, - я нічого не знаю!

- Тож слухай! Я помилював тебе тільки для того, щоб ти розшукав мою дочку. Якщо ти її не повернеш, я зітну тобі голову!

- О царю часу, - сказав Аладдін, - дай мені сорок днів, і якщо я не поверну тобі дочку - рубай мені голову!

- Гаразд, - мовив цар. - Але не сподівайся, що тобі пощастить втекти від мене! Я дістану тебе, хоч би де ти сховався! Присягаюсь своїм життям!

Аладдін вийшов від царя смутний-невеселий. А городяни, побачивши його живим і цілим, дуже зраділи й вітали свого улюбленця захопленими вигуками.

Два дні сидів Аладдін в домі у матері, журячись і побиваючись. Особливо сумував він за своєю дружиною - царівною Будур. А третього дня вирушив на пошуки. "Де я знайду свій палац і свою дружину?" - думав він у розпачі.

Він довго простував навмання, аж поки опинився біля якоїсь річки. Аладдін хотів був кинутись у воду і втопитися, але швидко оволодів собою. Сівши на березі, він дивився на воду і в тяжкій журбі заламував руки. Ненароком торкнувся персня, який був у нього на пальці - і враз перед ним постав джин і вигукнув:

- Я до твоїх послуг, володарю!

Звеселів Аладдін і мовив:

- О рабе персня, я хочу, щоб ти повернув у місто мій палац і мою дружину - царівну Бадр аль-Будур!

Але джин відповів:

- О володарю, цього я не можу зробити! На це здатен тільки раб лампи.

- Ну, то хоч перенеси мене до мого палацу, - сказав Аладдін.

- Слухаю і корюся! - вигукнув джин і уміть переніс Аладдіна у країну Магриб, куди раб лампи за велінням чаклуна переніс його палац.

Зрадів Аладдін, побачивши палац, і став думати-гадати, як повернути царівну Будур, та нічого не міг придумати. А що на землю вже спустилася ніч, то він урешті поклав кулак під голову й солодко заснув - адже він не спав майже тиждень. Коли ж настав ясний ранок, Аладдін прокинувся, вмився у струмку, який протікав поблизу, а потім сів під вікнами палацу.

А царівна Будур день і ніч плакала-ридала, побиваючись за чоловіком та батьком, і проклинала магрибінця.

Цього ранку невільниця, яка увійшла до царівни в покої, щоб одягти її, визирнула у вікно й побачила Аладдіна!

- О моя володарко! Підійди швидше - наш володар сидить під вікнами палацу! - вигукнула вона.

І царівна Будур відчинила вікно, і Аладдін підвів голову й побачив її. Вона привітала Аладдіна, і Аладдін привітав її, і серця їхні заповнила радість. Потім царівна сказала:

- Мерщій заходь через потайні двері! Клятого магрибінця саме немає!

Царівна звеліла невільниці, щоб та відчинила Аладдінові двері, а сама побігла йому назустріч, і вони обнялися й заплакали, і Аладдін мовив:

- Люба моя, я хочу в тебе щось запитати. У мене в кімнаті стояла стара мідна

лампа. Ти її не бачила?

І царівна Будур зітхнула й відповіла:

– Через цю лампу й сталося з нами лихо, коханий мій.

Аладдін попросив про все розповісти йому, і царівна розповіла, як виміняла в маґрібинця стару лампу на нову.

– Вранці я прокинулась і побачила, що палац перенесено сюди, – провадила вона. – І маґрібинець признався, що він зробив це завдяки чарам лампи. Тож тепер, коханий мій, ми перебуваємо у самій середині Маґрібу.

– Чого хоче від тебе клятий чаклун? Що він тобі говорив? – спитав Аладдін.

І царівна відповіла:

– Він щодня приходить сюди й починає мене вмовляти, щоб я забула тебе і стала йому за дружину. Він каже, що мій батько зітнув тобі голову. І ще каже, що ти був злидарем, сином злидаря, і це він, маґрібинець, допоміг тобі розбагатіти. Він клянеться, що кохає мене, але я його ненавиджу!

– А чи знаєш ти, де він ховає лампу? – спитав Аладдін.

І царівна відповіла:

– Він носить лампу в себе за пазухою і не розлучається з нею ні на мить. Але мені він її показував.

Зрадів Аладдін, це почувши, і мовив:

– Я зараз піду з палацу, а ти накажи одній із невільниць весь час стояти біля потайних дверей і відчинити мені, коли я приходитиму. Я вигадую якусь хитрість проти цього чаклуна!

Аладдін вийшов з палацу й подався в степ. Там він зустрів якогось селянина, зупинив його і сказав:

– Поміняймося одежею, дядечку! Селянин скинув свою одежу, і Аладдін убрався в неї. Потім він повернувся в місто, купив на базарі два диргеми дурману й пішов до палацу, і невільниця, яка стояла біля потайних дверей, впустила його.

Увійшовши в покої до своєї дружини – царівни Будур, – Аладдін сказав:

– Я хочу, щоб ти перестала плакати й прикинулась, що вподобала чаклуна-маґрібинця. Скажи йому, всміхаючись: "Завітай сьогодні увечері, ми разом повечеряємо. Доки мені сумувати? " Піднеси йому кілька келихів вина і в один келих укинь цей дурман. Коли чаклун упаде, погукай мене.

– Все зроблю, як кажеш, коханий мій! – мовила у відповідь царівна Будур.

За велінням царівни принесли обід, і Аладдін попоїв і, вдовольнившись, пішов, а царівна Будур погукала служницю, гарно вбралася й напахтилась. Незабаром з'явився маґрібинець і, побачивши, що царівна приязна та привітна до нього, зрадів і звеселився.

А царівна взяла його за руку, посадовила поряд і сказала:

– Любий мій, коли твоя ласка, повечеряй зі мною сьогодні! Доки мені журитись? Я знаю, що вже не побачу свого батька й Аладдіна, тож хочу, аби ти заступив мені їх. Адже в мене нікого більше немає на світі, крім тебе.

Почувши слова царівни Будур, маґрібинець дуже зрадів і вигукнув:

– Слухаю і корюся, моя кохана! Я піду на базар і куплю все, що треба для вечері.

Він подався на базар, купив міцного вина й повернувся до царівни, а невільниці поставили перед ними столик і подали вечерю. І коли царівна та маґрібинець стали їсти й пити, невільниці весь час підливали йому вина, аж поки голова в нього пішла обертом. І тоді царівна Будур мовила:

– У країні, де я народилась і жила, заведено, щоб дівчина сама наливала коханому останній келих вина.

Царівна налила келих вина, непомітно кинула туди дурман і подала маґрібинцеві, а той випив вино воднодух і за хвилину впав долілиць непритомний. Тоді невільниця мерщій погукала Аладдіна й відчинила йому двері. І коли Аладдін зайшов і побачив, що маґрібинець лежить непорушний, він вихопив з піхов меч і враз зітнув йому голову, а потім повернувся до царівни Бадр аль-Будур і сказав:

– Вийди звідси! І невільниці хай вийдуть теж.

Царівна вийшла, і невільниці посунули за нею й зачинили двері, і тоді Аладдін вийняв з-за пазухи в маґрібинця лампу й потер її. Тієї ж миті перед ним з'явився джин і мовив:

– Наказуй, о володарю!

– Я хочу, щоб ти повернув цей палац на те місце, де він стояв! – звелів Аладдін.

І джин відповів:

– Слухаю і корюся!

А тоді Аладдін вийшов у іншу кімнату, обійняв свою дружину й поцілував її, і вона поцілувала його, а джин переніс палац і поставив його на те місце, де він стояв.

І Аладдін зі своєю дружиною царівною Бадр аль-Будур жили радісно й щасливо. Жили вони дуже довго, аж поки прийшла до них руйнівниця всіх насолод і розлучниця зібрань – смерть.